

บทสรุปผู้บริหาร

ระบบเกษตรผสมผสานเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมนั้นมีการเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นระบบเกษตรผสมผสานจึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเศรษฐกิจหลักเป็นภาคเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2552 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมูลค่า 125,726 ล้านบาท มีสัดส่วนจากสาขาเกษตรกรรมร้อยละ 32.75 แต่จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า เกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประสบปัญหาหลายประการ เป็นต้นว่า ต้นทุนการผลิตสูงโดยเฉพาะปุ๋ยเคมีราคาสูงในช่วงฤดูการผลิต จะมีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ราคาผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายได้ต่ำกว่าทุน และการบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยมิได้คำนึงถึงสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน โดยเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมแผนการผลิตของเกษตรกรด้วยระบบเกษตรผสมผสาน อย่างไรก็ตามถ้าติดตามจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด จะพบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานมีประมาณร้อยละ 50 เท่านั้น ในปี พ.ศ. 2554 สำนักเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้กำหนดแผนงานส่งเสริมและขยายผลการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับเป้าหมายของการทำระบบเกษตรผสมผสานนั่นคือ การมุ่งไปสู่การเกษตรแบบยั่งยืนโดยวิธีดำเนินงานนั้นจะเป็นการจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ในการวิจัยนี้จะนำผลการศึกษาการทำเกษตรระบบผสมผสานที่เกษตรกรตัวอย่างดำเนินการแล้วเกิดประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดความรู้แก่เกษตรกร เพื่อจูงใจให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบเกษตรผสมผสาน เนื่องจากการส่งเสริมแผนการผลิตของเกษตรกรด้วยระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่สามารถจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการได้มากเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจาก การพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรผสมผสานยังมีข้อจำกัดในเรื่องรูปแบบและระบบที่เหมาะสม ขาดแรงจูงใจ ตลอดจนขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ในระบบเกษตรผสมผสาน การศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่จะศึกษา โดยการวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ และศึกษาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้แก่ เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรระบบผสมผสาน วัดประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิตตามความคิดเห็นของระบบเกษตรกรผสมผสาน วัดอิทธิพลของระดับการสนับสนุนระบบเกษตรกรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรต่อประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรกรผสมผสาน และเพื่อสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม และประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรกรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบการเกษตรผสมผสานในทุกอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม 408 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) วัดค่าประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิต จากเกณฑ์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อคัดเลือกเกษตรกรเข้าประกวดรับรางวัลความสำเร็จในการทำการเกษตรระบบผสมผสาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุมากกว่า 36 ปี สมรสแล้ว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 – 4 คน การศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา อาชีพเดิมทำการเกษตร ปัจจุบันทำการเกษตรระบบผสมผสานรูปแบบ พืชกับพืชและพืชกับสัตว์ รายได้จากการเกษตรระบบผสมผสานต่อปีมากกว่า 50,000 บาท พื้นที่ในการเกษตรผสมผสานมากกว่า 10 ไร่และเป็นที่ดินของตนเอง ประสบการณ์ในการเกษตร 5 – 10 ปี เกษตรกรจะนำผลผลิตไปขายด้วยตนเอง รู้จักรบบเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง เกษตรกรร้อยละ 59.80 ได้รับการอบรมอาชีพทางการเกษตร โดยส่วนใหญ่อบรมปีละครั้ง และร้อยละ 73.50 เห็นว่าคุณภาพชีวิตและพึงพาตนเองได้ เมื่อทำการเกษตรระบบผสมผสานเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนหน้านั้น ความช่วยเหลือที่ต้องการจากภาครัฐ / หน่วยงานราชการ ลำดับต้น ๆ ได้แก่ ด้านราคาผลผลิต ด้านแหล่งเงินทุน และด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

2. ประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรกรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. อิทธิพลของระดับการสนับสนุนระบบเกษตรกรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรกรผสมผสาน ด้านการใช้ที่ดิน ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ และด้านแหล่งเงินทุน ประสิทธิภาพการใช้แรงงานตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา และด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ประสิทธิภาพการใช้ทุนตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการจัดหาแหล่งน้ำและการสนับสนุนระบบเกษตรกรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพด้านผู้ประกอบการตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตร และด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากเกษตรกรในระบบเกษตรกรผสมผสานเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ได้แก่ ดินขาดความสมบูรณ์ และการตรวจสภาพดินมีน้อย ที่ดินเป็นที่ลุ่ม เสี่ยงต่อความเสียหาย

เมื่อเกิดอุทกภัยรวมทั้งปัญหาการขาดแหล่งน้ำ ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยแก้ไขปัญหานี้ โดยให้ความรู้และแนะนำการตรวจสอบสภาพดิน การปรับปรุงหน้าดิน แนะนำก่อนปลูกพืชทุกชนิดและด้านแหล่งน้ำ ควรสร้างแหล่งน้ำดิบ ฝ่ายน้ำล้น และชุดคลองระบายน้ำในชุมชนด้านแรงงาน ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตรและค่าจ้างแรงงานสูง ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องใช้ในการท่อน้ำ โดยจัดให้มีคลังวัสดุ อุปกรณ์ระดับพื้นที่ ด้านทุน ได้แก่ ขาดแคลนเงินทุนและทุนหมุนเวียนหายาก เพราะแหล่งเงินทุนมีน้อย ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่เกษตรกร เช่น ให้นำการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบดูแลอย่างทั่วถึงและด้านการประกอบการ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมเกษตรไม่ครบวงจร และขาดความร่วมมือกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้ภาครัฐกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ จัดการความรู้แก่เกษตรกร และจัดตั้ง/ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร

ผลจากการประชุมระดมสมองกับกลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปแนวทางการสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรควรเผยแพร่ข้อมูลของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ในการทำเกษตรระบบผสมผสานเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรทราบ เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้ทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม ควรสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ด้านความรู้ ความเข้าใจในการทำระบบเกษตรกรรมผสมผสาน ทั้งนี้เนื่องจากการเกษตรระบบนี้ จะไม่มีเวลาว่างมากเหมือนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ความหลากหลายของพืชและกิจกรรมในการเกษตรระบบผสมผสานนั้นอาจทำให้เกษตรกรเกิดความสับสนในระยะเริ่มแรก จึงจำเป็นต้องเรียนรู้กิจกรรมใหม่ ๆ เพิ่มเติม และควรให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และนำเกษตรกรมาเยี่ยมชม ศึกษาดูงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรมีแนวทางในการตัดสินใจหันมาทำการเกษตรระบบผสมผสานเพิ่มมากขึ้น

ผลการประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการประชุมระดมสมองกับกลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าเกษตรกรในทุกอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าร่วมโครงการเกษตรระบบผสมผสาน แต่เมื่อคิดสัดส่วนเทียบกับจำนวนเกษตรกรทั้งหมด พบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานมีประมาณร้อยละ 50 เท่านั้น เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน มีรายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนหน้าที่ยังไม่ทำการเกษตรในระบบนี้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้โดยตลอดทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายได้รายเดือนหรือตามฤดูกาลผลิต (2 – 4 เดือน) และรายปี ขณะที่รายจ่ายของเกษตรกรลดลงเพราะสามารถบริโภคผลผลิตที่ครัวเรือนของตนผลิตได้ นอกจากนี้การนำ

วัสดุเหลือใช้มาดัดแปลงใช้งาน หรือการนำมูลสัตว์มาทำเป็นแกสHungต้ม ก็ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนได้ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมทำการเกษตรผสมผสานในรูปแบบปลูกพืชกับพืช และรูปแบบปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์ โดยพืชหลัก คือ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่วนพืชเสริม ได้แก่ ต้นจำปาทอง ตะเคียน ยางนา สะเดา มังคุด ลองกอง ส้มแขก ข้าวโพด มะเขือยาว ผักเหียง ผักแว่น ฝรั่งเห็ดฟาง เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้รายวัน คือ ฝรั่ง เห็ดฟางและพืชผักสวนครัว รายได้รายสัปดาห์ คือ ข้าวโพด มะเขือยาว รายได้รายเดือนหรือตามฤดูกาลผลิต 2 – 4 เดือน จากพืชผักสวนครัว และรายได้รายปีจากพืชหลักซึ่งเมื่อพืชหลักสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ก็จะมีรายได้รายวันจากยางพารา และรายได้ตามฤดูกาลผลิตจากปาล์มน้ำมัน และผลการดำเนินงานเกษตรระบบผสมผสานที่ให้ผลดีแก่เกษตรกร คือ การปลูกยางพารากับผักเหียง ฝรั่ง และการเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์ คือ เลี้ยงสุกรกับปลาดุก แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นิยมปลูกพืชกับพืช และปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์มากกว่าที่จะเลือกรูปแบบเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์

ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตร ระบบผสมผสานมากกว่า 10 ปี โดยเริ่มในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เหตุผลประการหนึ่งเนื่องจากได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตการเงินใน พ.ศ. 2540 จึงได้นำทฤษฎีการทำเกษตรแนวใหม่โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ เหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ ได้รับความรู้และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรระบบผสมผสาน ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2539 สำหรับรูปแบบการทำเกษตรระบบผสมผสาน มีทั้งการปลูกพืชกับพืช และปลูกพืชกับสัตว์เลี้ยง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ปลูกพืชกับพืช มักเป็นการปลูกพืชผักสวนครัวร่วมกัน เช่น ข้าวโพด มะเขือยาว ผักเหียง เป็นต้น ปลูกพืชกับสัตว์เลี้ยง พืชหลักที่ปลูกได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทุเรียน ระหว่างร่องสวนยางพารานิยมปลูกต้นจำปาทอง ตะเคียน ยางนา สะเดา นอกจากนี้ยังนิยมปลูกไม้ผล ได้แก่ มังคุด ลองกอง ส้มแขก และพืชผักสวนครัว หรือเกษตรกรบางรายจะปลูกหญ้าแฝก เพื่อรักษาคุณภาพดินด้วย สำหรับสัตว์ที่นิยมเลี้ยงกับพืชข้างต้นได้แก่ โค สุกร ซึ่งมักเลี้ยงในสวนปาล์มน้ำมัน ปลาธรรมชาติมักเลี้ยงในสวนมะพร้าว กบและปลาดุกตลอดจนเป็ดไก่ มักเลี้ยงอยู่รอบบริเวณบ้านหรือในแปลงพืชผักสวนครัว รายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานโดยเฉลี่ยประมาณ 9,000-14,000 บาทต่อเดือน ซึ่งจะมากกว่าเกษตรที่ทำเกษตรระบบผสมผสานทั่ว ๆ ไปที่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อเดือน อย่างไรก็ตามเกษตรกรจะไม่ให้ข้อมูลส่วนของรายได้เป็นตัวเงิน มักตอบว่า การทำเกษตรระบบผสมผสานช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีอาหารเองไว้บริโภคในครัวเรือนและประหยัดเงินที่จะต้องนำไปซื้อปุ๋ย เพราะส่วนใหญ่จะนำวัตถุดิบที่ตนมี เช่น กากมะพร้าว หน่อกล้วยหมัก มูลสัตว์หมักเป็นปุ๋ยชีวภาพ

ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประมวลได้เป็น 2 ประเด็น คือ ต้องการความช่วยเหลือการทำเกษตรของต้นด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการทำเกษตรระบบผสมผสาน เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การใช้วัสดุธรรมชาติในการทำเกษตร แต่อีกประเด็นหนึ่งต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเผยแพร่ข้อมูลการทำเกษตรระบบผสมผสานของต้นที่ประสบความสำเร็จให้สังคมทั่วไปทราบ ต้องการให้หน่วยงานด้านการศึกษานักเรียน นักศึกษา มาเยี่ยม ดูงาน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลการทำเกษตรระบบผสมผสาน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน ส่วนใหญ่เสนอให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการรวมกลุ่มกัน โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์

สรุปผลจากการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกรได้ดังนี้ เกษตรกรเลือกทำการเกษตรระบบผสมผสานในรูปแบบปลูกพืชกับพืช พืชหลักที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา และปลูกพืชเสริม ได้แก่ พืชผัก และไม้ผล เช่น ลองกอง มังคุด เกษตรกรมีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อเดือน ซึ่งถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสาน ปัญหาปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการทำเกษตรระบบผสมผสาน คือ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงเสนอแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องแนะนำให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพดิน และเสนอวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรระบบผสมผสานโดยการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปใช้ในการทำการเกษตร

ผลการจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสรุปความคิดเห็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตและแนวทางการจูงใจเกษตรกรให้นำการเกษตรระบบผสมผสานได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบผสมผสานจากผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อเท็จจริง แต่ยังมีเกษตรกรบางส่วนไม่ได้มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการเกษตรระบบผสมผสานอย่างถ่องแท้ เพราะเคยชินกับการทำสวนสมรม และไร่นาสวนผสม ซึ่งพืชที่ปลูกอาจไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อกันหรือเกื้อกูลกัน

2. รูปแบบการเกษตรระบบผสมผสานที่ให้ผลดีต่อเกษตรกร คือการปลูกพืชกับพืช ที่เรียกว่า น้อยเลี้ยงพื้ พืชหลักได้แก่ยางพาราปลูกคู่กับผักเหียง ใผ่ตง พืชสวนครัวอื่นๆ แบบ 3 ชั้น 7 ชั้น หรือ 9 ชั้น หรือการปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์ ตัวอย่างของรูปแบบนี้ที่เหมาะสมและได้รับผลดี คือเลี้ยงโค สุกร ในสวนปาล์มน้ำมัน ส่วนรูปแบบการเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์ ที่นิยมและได้ผลดีคือ เลี้ยงสุกรกับปลาดุก

3. ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต ในระบบเกษตรผสมผสานที่มีค่าสูง คือ การประกอบการ เนื่องจาก เกษตรต้องมีใจรักในงานเกษตรระบบผสมผสาน และต้องมีทักษะด้านการค้าขาย เพราะ ผลผลิตบางชนิด อาจต้องนำไปขายทุกวันหรือขายทุกสัปดาห์

4. ยุทธวิธีจูงใจเกษตรกรให้ทำการเกษตรระบบผสมผสานที่ค้นพบจากผลการวิจัย สอดคล้องกับ แนวทางการทำงาน เพื่อการส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสานของทั้งสองหน่วยงาน และหน่วยงาน ราชการอื่นๆในจังหวัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ได้ดำเนินการโดยครูบัญชีอาสา และสำนักงานตรวจบัญชี สหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ข้อจำกัดมักเกิดจากการที่ตัวเกษตรกรไม่ค่อยจัดทำบันทึก

4.2 ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตร ได้ดำเนินการวัดความรู้ การฝึกอบรม ด้านการ ทำเกษตร การใช้แรงงานครัวเรือน เช่น ฝึกการกรีดยางให้กับกลุ่มยุวเกษตรกร เป็นต้น

4.3 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่การเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาศัยน้ำฝน เป็นหลัก หน่วยงานที่บริหารจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตร คือ โครงการชลประทานสุราษฎร์ธานี

4.4 ด้านการจัดช่องทางการจำหน่าย มีหลายหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรในด้านนี้ เป็นต้นว่า สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดทำโครงการตลาดนัดสีเขียว เพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานที่สามารถนำมาขายเป็นรายวัน หรือ รายสัปดาห์ เช่น ผักแว่น ผักเหริ่ง

4.5 ด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ได้ดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร การเก็บ รักษาผลผลิตที่ถูกวิธีและการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เหมาะสมกับช่วงเวลา โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดและ สำนักงานปฎิรูปที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังได้ดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสานอีกหลายวิธีการ เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อ ขอพักหนี้ หรือการผลักดันให้มีศูนย์ปราชญ์ทางการเกษตร เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ และรับฟังประสบการณ์ทางการเกษตร จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบ ผสมผสาน ซึ่งแต่ละปีจะรับเกษตรกรเข้ามาเรียนรู้จากศูนย์ปราชญ์เกษตรจำนวน 150 คน